

Recipients per a oli

(ALDC, V, 1002. *Recipients per a oli)

Quan l'oliva ha estat mòlta i reduïda a pasta al trull o molí d'oli, aquesta passa a la premsa on, posada als esportins o cofins, se n'extreu l'oli, que passa a les piques i després es trasbalsa a altres recipients (gerres, alfàbies, etc.) Dividirem, doncs, els diversos noms recollits, en els que fan referència a: a) dipòsits; b) recipients.

a) Dipòsits: *trull* (< *TRÖCLU < TÖRCÜLUM, der. de TÖRQUÈRE 'törcer'), var. dim. *trullol* 104; *pica* 5, 22, 23, 31, 37, 57, 58, 66, 75, 82, 105, 112, 124, nom propi del cat., der. de *picar* (de creació expressiva), amb les var. perifràstiques *pica de l'oli* 34, *piques de pedra* 109; *pila* 'dipòsit de pedra' 17, 26, 32, 102, 106, der. de PĪLA 'morter, cup', var. *pila del descanso* 100; *safareig* 73, 74 (var. *safreig* 78, 82), de l'àr. vg. ŞAHRİĠ 'bassal, estanyol' (DECat) o de l'àr. andalusí SAHRĪJ (cl. ŞİHRĪJ) (Corriente); *depòsit* 118, 140, 141, 145, 146, 148-150, 158, 160, 162, 163, 169, var. *dipòsit* 48, 120, 181, del llat. DEPOŒTUM; *xupet* 61, dim. de *xup* 'aljub', de l'àr. ĞUBB 'pou, cisterna' (DECat) o de l'àr. andalusí ALJÜBB (cl. JUBB) (Corriente), amb ensordiment de la palatal; *bassis* 'pica per a recollir l'oli' 77, var. de *bassa*, d'origen preromà; *balxa* 85, potser provinent del cast. *balsa*; *cilindro* 'dipòsit' 186 (< cast.); *cel* 84, per a l'oli més bo; *infern* 84, per a l'oli de menys qualitat.

b) Recipients: *gerra*, de l'àr. ĞARRA, que també va donar *xerra* (pron. [tʃ]erra 158, 164, 165, 168-171) i *xarra* (pron. [tʃ]arra), els dos amb ensordiment de la palatal (però no en *jarri* 9 i *tjarró* 85), amb les var. *gerra de test* 177, *angerra* 51, 65, 66, 97, 105, 109, 129, 141, 143, 145-148, 150-152 (< potser *algerra) i *gerri* (< gèrria, per atracció del sinònim *alfàbia*); *aufàbia* 81, 83, 84, var. de *alfàbia* (< àr. AL-ĤĀBIYA [DECat] o àr. andalusí XĀBYA [Corriente]), amb vocalització de la *l* velar; *tenalla* (var. *tinalla* 138), del llat. vg. *TĪNALIA; *sitra*, de l'àr. SAṬL 'espècie de galleda o atuell amb una ansa' (DECat) o de l'àr. andalusí *ASSĪTL (cl. SAṬL) (< llat. SĪTŪLA 'galleda') (Corriente), amb la var. *sitria* 33, 40, homonimitzat amb *alfàbia*; *tina* 16, 23, 57, 85, 129, 132, 134, 137, 139, 144, 167, 185, del llat. TĪNA 'espècie d'ampolla, de coll llarg i amb tapa', der. *tineta* 132, *tineta* 100, 111, 131, 136, *tinell* 16, 17, 22, 101, 110 i *tinardó* 41, der. de *tinard*; *dorc* (s. XIII) 6, pron. [durk], potser de ORCA 'gerra, bóta' × *doll* (< DŌLIUM); *barral* 55, 66, 75, d'origen incert, var. *barrels* 83 o *barrils* 83; *ampolla* 56, 58, 145, del llat. AMPŪLLA 'flascó'; *búrnia* 'vas de terrissa' 88 < àr. andalusí *ALBURNĪYYA (cl. BARNĪYYAH) (Corriente), var. *ambúrnia* 88 (< *albúrnia*), *úrnia* 95;

àmfora 52 < AMPHŌRA (< gr.); *cànter* (s. XIV) 159, 170, 176, 183 < CANTĤĀRU 'copa gran de dues anses' (< gr. KĀNTHĀROS, pròpiament 'escarabat'), *cantre* 104 (i *encantre* 104), per síncope de CANTĤĀRU, var. *càntir* (s. XIX) 123, per tancament de [e] > [i]; *safrà* 118, var. de *safa* (< àr. andalusí ŞĀĤFA, cl. ŞĀĤFAH 'gibrell'), amb *-r-* adventícia, potser per encreuament amb *trull*; *marraixa* 'recipient de terrissa, vidre o metall' 168 (var. despalatalitzada *marraisa* 154), de l'àr. andalusí ALMARĀŒŒAH (cl. MĪRĀŒŒAH) (Corriente); *garrafa* 118 (o *garrafa de vidre* 29), de l'àr. ĞARRĀFA 'caduf de sínia' (DCVB) o de l'àr. nord-africà ĞĀRRĀF 'gerró', de l'arrel ĞRF 'treure aigua' (Corriente); *doll* (s. XIV) 31 < DŌLIUM 'gerra gran de terrissa amb anses'; *bidó* 40, 110, 186, 187 (var. *bridó* 118, amb *-r-* adventícia), del fr. *bidon* 'galleda'; *bombona* 'gerra gran' 1, 2, 8, 159 (< oc. *bombona*); *llauna* 'recipient de llauna' 95, per metonímia (< *LABĪNA < LAMĪNA 'placa'); *possal* 115 (var. *po[θ]al* 100, 108) (< arag.-cast.); *cup* 48, 56, 120, 141, 150 (var. *cup d'oli* 25), dim. *cupet* 119, del llat. tardà hispànic CŪPUM 'cubell', der. de CŪPA 'bóta'; *cuba* 91 (< cast.); *tramostera* 'tipus de gerra' 26, der. de *tramostar* < llat. vg. *TRANSMŪSTARE 'canviar el most'; *bocoi* 154, 171, del fr. *boucaut* 'bot', der. de *bouc* 'boc'; *cinquena* 68, f. de *cinquè*, der. de *cinc* < llat. vg. CINQUE (cl. QUINQUE), "per a transportar l'oli"; *salador* 'tipus de vas' 175, der. de *salar*; *odre* 75, 78 < ŪTREM 'bot'; *bot* 'cuir cosit i empegat' 10, 40, 47, 49, 51, 100, 114, 115, 118, 124, 125 < llat. vg. BŪTTIS 'petit recipient', var. *botos* 149, 154, der. *botais* 42 ('botalls'), origen de *bóta* 10, en f. per influència de TŪNNA 'tona, bóta'; *cuïro* 'bot' < 'pell d'animal adobada' < CŌRIUM.

Per a més informació, veg. PALDC, II, mapes 199, 215, 216, 220, 221, 223, 224, 229, 245 i 249; PALDC, III, mapes 321, 371, 452, 545 i 571; PALDC, IV, mapa 536; i mapes 674, 684, 686, 687 i 691.

En la distribució territorial, *gerra* coneix una gran extensió, amb la forma *gerri*, drenada al ross., que a l'època medieval era mot conegut a tot el domini; *tenalla*, congènere de l'arag., s'estén pel cat. nord-occ. i *sitra*, d'origen aràbic, que conviu generalment amb *gerra* en cat. central, era també conegut en val. ant. sota la var. *setra*. Els noms dels recipients coneixen una frondosa variació (*tina*, *dorc*, *barral*, *búrnia*, etc.). Són mots normatius *alfàbia*, *bot*, *gerra*, *sitra*, *tenalla*, *trull*, des del DG₁, 1932; amb designació no específica *àmfora*, *ampolla*, *barral*, *bocoi*, *bombona*, *búrnia*, *cànter/càntir*, *doll*, *garrafa*, des del DG₁, 1932; *marraixa*, des del DIEC₂, 2007.